

nuti potrebu razlikovanja muškaraca i žena jer ipak nije svejedno da li što obavlja muškarac ili žena. Katkada je to i zakonski određeno, npr. u Jugoslaviji je zabranjen noćni rad za žene, prilikom detaljnoga pretresa žene ne smiju pretresati muškarci, u rudnicima nema žena rudara, pri primanju u studentske domove nije svejedno da li se prima student ili studentica, kad bi žene i služile vojsku, sigurno je da potpune jednakosti ne bi moglo biti. No i bez toga pojmovno nije isto obavlja li neku djelatnost muškarac ili žena pa je razumljiva potreba da se ta razlika i jezično označi. Ako bismo zadržali sufiksalsnu oznaku, morali bismo uvesti atributnu pridjevima *muški/ženski: muški liječnik, ženski liječnik, muški profesor, ženski profesor*, a to nipošto nije ekonomičnije.

No sustav djeluje pa se zapaža da se sve više ostvaruju imenice za ženske osobe i tamo gdje ih dosad nije bilo. Odatle i pitanje o ženi sucu.

Dakako, u tom ostvarivanju ima različitih mogućnosti i zapreka jer od svake imenice m. r. nije lako ostvariti imenicu ž. roda. Tako je i s riječju za ženskog suca. Da je onaj koji profesionalno sudi — *suditelj*, žena bi bila *suditeljica*. Ali on je *sudac*, i tu počinje problem.

U mocijskoj tvorbi, kako se stručno naziva tvorba parnih imenica, sudjeluje više sufiksa, ali su plodnija četiri: *-ica, -ka, -inja* i *-kinja*. Od imenica na *-(a)c* imenice ž. r. tvore se od skraćениh osnova najčešće sufiksima *-ica* ili *-ka*: *svetac-svetica, brbljivac-brbljavica, lažljivac-lažljivica . . . čakavac-čakavka, čudotvorac-čudotvorka, kanarinac-kanarinica . . .* Ali svi osjećamo da od *sudac* ne ide *sudica* ni *sutka*, a ni jedna se, koliko znam, nije u književnom jeziku dosad ostvarila, osim *sudica* u navedenom pitanju.

Ako sufiksi *-ica* ili *-ka* nailaze na kakvu zapreku, kao mogućnosti dolaze izvedenice sa sufiksima *-inja* i *-kinja*. Zanimljivo je da su se obje mogućnosti i ostvarile, samo *sudinja* znatno prije. Prema potvrdama u AR *sudinja* je zabilježena najprije u Belostenčevu rječniku. Od novijih je pisaca imaju Šenoa, Đalski i Leskovar. (Ne ulazimo ovdje

u razliku u značenju 'sučeva žena', 'žena sudac' jer *sudinja* znači i može značiti i 'žena sudac'.)

Riječ *sutkinja* nije još zabilježena u rječnicima, vjerojatno je nastala u novije vrijeme, danas se često upotrebljava, kao što i čitatelj kaže. Dosad sam, bez sustavnog skupljanja, zabilježio sedam potvrda iz našeg publicističkog jezika.

I sad je na nama da presudimo.

Prema osnovnoj raspodjeli sufiks *-inja* dolazi na osnove koje završavaju na *k, g, h*, a sufiks *-kinja* na osnove koje završavaju na *-t, -d*;

za *sudac-sutkinja* imamo više analogija:

bijelac-bjelkinja, borac-borkinja, crnac-crnkinja, domorodac-domorotkinja, pitomac-pitomkinja, stranac-strankinja, trgovac-trgovkinja, predak-pretkinja . . .

sutkinja je danas znatno češća nego *sudinja*.

I zaključak je jasan:

Dobro je što se teži da se za oznaku ženskih osoba nastoje upotrebljavati imenice ž. r., a kad je u pitanju žena sudac, onda je sustavnije i danas češće *sutkinja*, pa treba tu riječ i preporučivati jer ima veću mogućnost da zauzme mjesto koje sigurno treba popuniti.

Stjepan Babić

INSTRUMENTAL I PRIDJEVI IMENICA NA -IO

M. M. uputio nam je iz Poreča opširnije pismo sa zanimljivim pitanjem:

»Pišem vam s molbom da mi pomognete, a nadam se da će moja nevolja i vas zanimati.

Suočio sam se s deklinacijom i tvorбом posvojnih pridjeva od imenâ Antonio, Bassanio, Salerio i Solanio pa sam počeo listati gramatike i rječnike, ali nigdje nisam našao ništa dalje od genitiva. A mene je mučio instrumental i pridjev. Dvoumio sam se iz-

među nastavaka -om, -ov i -jem, -jev: Antoniom, Antoniov ili Antonijem, Antonijev? Budući da me moje umovanje nije nikamo vodilo, potražio sam potvrde jedne ili druge varijante u literaturi, i evo što sam našao:

I. Frangeš (u prijevodu knjige *De Sanctis*, Povijest talijanske književnosti, MH, Zagreb, 1955): Lollo, u Lollovoj Aretusi (str. 464), Ciacconio, Ciacconijeve Vite (str. 540);

J. Torbarina (u prijevodu: Shakespeare, *Romeo i Giulietta*, MH, Zagreb, 1976): Mercuzio, Mercuzijeva duša (str. 95);

M. Bogdanović (u prijevodu: Shakespeare, *Otelo*, MH, Zagreb, 1976, priredio M. Engelsfeld): Cassio, Cassijem (str. 116, 122, 139, 154), Cassijev (str. 115, 128, 100 i dr.), Cassije (vokativ, str. 87);

M. Krleža (Eseji, II, Zora, Zagreb, 1962): d'Annunzio, d'Annunzijevih ispada (str. 168), (Eseji, V, Zora, Zagreb, 1962): d'Annunzio, d'annunzijevskom frazom (str. 31), danunzijevskom receptu (str. 292), (Izlet u Rusiju, Zora, Zagreb, 1960): d'Annunzio, sa d'Annunzijem (str. 265);

F. Čale (u prijevodu: Boccaccio, *Filocolo*, odlomak, u knjizi *Decameron* i druga djela, ŠK, Zagreb, 1974): Florio, Floriov otac (str. 151).

Dakle, našao sam malo potvrda za varijantu Antoniom, Antoniov (koja je 'prirodna' mom jezičnom osjećaju), i ne usudujem se napisati Bassaniov, Antoniov, Saleriov, sa Solaniom, a tuga me hvata kad pomislim da Krleža piše sa d'Annunzijem!

S Rimljanima nema poteškoća. U Shakespeareovu Juliju Cezaru javljaju se Julije i Antonije, Publije, Oktavije, Emilije, Popilije i dr. sve do Kasija i Kasijevih prijatelja. Valjda su ti Rimljani na -ius i krivi za ovakvo stanje u postupanju sa spomenutim imenicama.

Možda će ovo pismo potaknuti koga pozvanijeg od mene da o svemu progovori s više sustavnosti i na doličnijem mjestu. Ja se pak nadam da ćete mi ukratko odgovoriti i dati savjet što da činim.»

Pitanje zaista dovodi u nedoumicu i nije ga pomoću priručnika baš lako riješiti, iako se može, a primjeri sami ne pridonose rješanju.

Nisam provjeravao gramatike jer znam da se to u gramatikama izričito ne nalazi, iako bi bilo potrebno jer je riječ o oblicima i tvorbi riječi. No nalazi se u novosadskom pravopisu, gdje bismo to manje očekivali: načelno u Pravopisnim pravilima, a konkretno u Rječniku, dakle u svakom na svoj način.

U pravopisnim pravilima zaista nema ništa osim genitiva, i to bi bilo dovoljno da nije Rječnika u kojem nalazimo:

Mârije

Mârio, Mârija, dat. Mâriju, instr. Mâriom
Mâriov (prema Mârio)

râdij, râdija, instr. râdijem

râdio, râdija, dat. râdiju, instr. râdiom,
mn. râdiji, gen. râdijâ 48 b

Tôkio, Tôkija, instr. Tokiom 167. a.

Tôkiom 167 a.

(Iz Pravopisa su posljednja dva primjera prenesena u Jezični savjetnik S. Pavešića i suautora.)

Kao što vidimo, radi opravdanja tih oblika u dva se primjera upućuje na Pravopisna pravila, ali tamo niti ima instrumentala niti opravdanja za instrumentale *radiom*, *Tokiom*, *Mariom*, a ni za pridjev *Mariov*. Znajući kako je to u pravopis došlo i zašto je u njemu ostalo, može se s pravom reći da je to jednostavno normativna pogreška. O tome pravopisna komisija sigurno nije raspravljala. Pridjev *Mariov* i instrumentali na -iom našli su se u Rječniku tako što oni koji su donosili pravila nisu pisali Rječnik, nego su ga samo neki članovi komisije »sredili«, kako piše na 2. stranici Pravopisa.

A pravopisna komisija nije ni trebala raspravljati o instrumentalu i pridjevu jer je dovoljno kad je naznačen genitiv. Kad se zna osnova, zna se i instrumental i pridjev jer su oni po njoj jednoznačno određeni.

Budući da je osnova *Marija*, *radij*-a, *Tokij*-a, instrumentali trebaju biti kao od *kraj*, *Blaž*, *Juraj*, odnosno *Leopardi*, *Petöfi*, *Vigny*, pa budući da je od njih instrumental:

krajem, Blažem, Jurjem,
Leopardijem, Petöfijem, Vignyjem,
 treba biti

Marijem, radijem, Tokijem,
 a prema njima i

Antonio, Antonija, Antonijem

Bassanio, Bassanija, Bassanijem

Salerio, Salerija, Salerijem

Solano, Solanija, Solanijem,
 a pridjevi:

Antonijev, Bassanijev, Salerijev, Solanijev,
 kao što su *Blažev, Jurjev* i u Pravopisu *Leopardijev, Petöfijev, Vignjjev.*

Tako je i u većini primjera koje čitatelj navodi, a među njima su Krležini. Nisu oni bez težine jer su u skladu s jezičnim sustavom.

A kad se uzme postanak svih primjera, onda se vidi da su jedni stariji od novosadskog pravopisa, a drugi mlađi i da Pravopis svojim odredbama nije bitno utjecao na praksu. I dobro je što ovdje nije jer bi unio još veću zbrku. Sustavna su rješenja bolja.

Kad govorimo o jeziku, stalno ističemo da je on sustav znakova i da rješenja trebaju biti u skladu s jezičnim sustavom. Kad tako jest, neka nam sustav ne bude prazna riječ.

Stjepan Babić

ZAPAZENO

NIJE LI UPOTREBA GLAGOLA VRŠITI PREVRŠILA MJERU?

U posljednje vrijeme u našem tisku sve više uzima maha neispravna upotreba glagola vršiti. Mnogi novinari, publicisti pa i neki pisci, poglavito oni iz gradskih sredina ne osjećaju je više kao neispravnost. Tako, primjerice, u Vjesniku od 29. rujna 1979. u anketi »Suvremeni hrvatski ili srpski jezik u javnoj upotrebi« piše se o onima koji »kroje jezičku pravdu i vrše utjecaj na cijeli jezik«. Ili u Vjesniku od 16. listopada 1979. naša poznata i priznata izdavačka kuća Mladost obavještava kupce kako »vrši prodaju na kredit«.

Općenito, u ove jesenje dane kad se u našim izlozima, na oglasnim pločama, javnim natpisima, u novinama i drugdje nešto nuđi za jesen, zimu, za tek započetu školsku godinu i slično, čovjek se s pravom upita: nije li upotreba glagola vršiti zaista prevršila svaku mjeru? Jer škole vrše upise, knjižare vrše

prodaju udžbenika, trgovine vrše dostavu u kuću, majstori vrše popravke, itd. Vršiti se sve i svašta i bez vršilice ili mlatilice.

Zar ne bi bilo ispravnije, kraće, a napokon i stilski ljepše kada bi škole *upisivale*, knjižare *prodavale*, trgovine *dostavljale*, majstori *popravljali*. No, umjesto toga svi oni — vrše ponešto.

Zašto tako kad u Akademijinom rječniku (a i drugoj stručnoj literaturi) piše:

1. VRŠITI, vršiti, vršim, *impf. isto* što vrijeći, vrći, vršem, *čistiti žito gaženem, mlačešem ili kojom naročitom spravom (vršalicom).*

Zatim se kaže da se u ovom značenju glagol vršiti pojavljuje još u Mikaljinu, Habdelićevu, Belostenčevu, Jambrešićevu, Voltidžijevu, Stulićevu, Šulekovu (njem.-hrv.) i Popovićevu (srp.-njem.) rječniku.

2. VRŠITI, vršiti, vršim, *impf. raditi, činiti, ispuñati, obavljati...*